

Handläggare
Emilia Hammer
018- 727 43 20

Datum
2018-03-20

Darienummer
2018-000874- NA

Till miljö- och hälsoskyddsnämndens
sammanträde den 27 mars 2018

Yttrande över förslag till beslut över bildandet av naturreservatet Årike Fyris

Remiss från plan- och byggnadsnämnden, dnr. 2018-0001 Remisstid: 19 februari-19 mars, förlängt till 27 mars 2018.

Förslag till beslut:

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslås besluta

att överlämna yttrande till plan- och byggnadsnämnden enligt ärendets **bilaga 1**

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden är positiva till bildandet av det nya reservatet Årike Fyris men lämnar synpunkter på förslaget till beslut i yttrandet. Synpunkterna rör främst vissa otydligheter i föreskrifterna och skötselplanen. Som exempel bör föreskrifterna kompletteras med en tydligare skrivning om strandskyddet och i skötselplanen behöver det beskrivas och förtydligas varför indelningen med separata skötselzoner och skötselområden har gjorts. Synpunkterna rör även vissa otydligheter i föreskrifterna vad gäller ledningsdragnings och anläggande av ny väg samt användning av bekämpningsmedel vilket inte bör tillåtas med hänvisning till grundvattnets känslighet på platsen. Vidare vill nämnden lyfta fram värdet av en god ljudmiljö och att detta kan förtydligas i reservatet.

Ärendet

Uppsala kommun har genom plan- och byggnadsnämnden, tagit fram ett förslag till beslut och skötselplan för det blivande naturreservatet Årike Fyris. Ärendet har remitterats till miljö- och hälsoskyddsnämnden för yttrande inför beslut i kommunfullmäktige. Nämnden är blivande tillsynsmyndighet för reservatet och förvaltningen lämnar synpunkter i förslaget till yttrandet främst utifrån tidigare erfarenheter från prövning och tillsyn av kommunens naturreservat och dessas föreskrifter.

Naturreservatet är en del av Fyrisåns dalgång och avgränsas av Uppsala stad, Ultuna- och

Sunnerstaåsen, Lilla Djurgårdsskogen, Lunsen samt Mälaren. Området är mycket varierat och består av åkrar, betesmarker, strandängar, öppet vatten, skogar och sandmiljöer. Området har en lång historia av brukande vilket har gett förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv. Reservatets areal består av totalt 482 ha varav land 441 ha och ligger ca 4 km söder om Uppsala centrum.

Friluftsvärden

Reservatet är del i ett grönt sammanhängande rekreationsstråk som löper ifrån stadskärnan till Krusenbergsåsen samt förbindelse via Flottsund till promenadstråket längs Vårdsättraviken.

I reservatets södra del ligger Sunnerstaåsens friluftsområde och Sunnerstastugan. Här finns bl.a. elljusspår med skidspår vintertid, en natur- och kulturstig, en markerad slinga för terrängcykling samt Upplandsledens start.

Genom reservatet löper två Linnéstigar - Ultunavandringen och Danmarksvandringen. I Lilla Djurgårdsskogen finns ett elljusspår, en ridstig och en naturstig för barn. På östra sidan om ån finns en strandpromenad som leder besökaren från centrala staden fram till Vindbron. Inom området finns byggda anläggningar som spänger, ett fågeltorn och en fågelplattform.

Vattenmiljöer, våtmarker, hydrologi

Fyrisån är länets största å och är ca 40 km lång och där sex kilometer ingår i reservatet. Fyrisån har två utvidgningar - Övre och Nedre Föret. Fyrisån och Sävjaån är viktiga vandringsvägar för vandrande fisk. I fuktängen strax söder om Ultuna ligger "Ultuna källa".

Kulturlandskapet

Det öppna landskapet är sedan forntiden starkt präglad av fyra brukningscentra; Ultuna, Nántuna, Sunnersta och Kungshamn. Den del av ången som avsattes 1951 som naturreservat är den enda del som kontinuerligt hävdats med slåtter. Kungsängen är känd sedan 1740-talet för sin massförekomst av kungsängslilja. Liljan är införd och troligen förvildad från staden eller från dåvarande universitetets botaniska trädgård.

Skogsmarken

Ultunaåsen är till stora delar barrskogsbevuxen förutom mindre partier löv samt några små igenväxande grusgröpar och gräsbevuxna ytor. Barrskogen är huvudsakligen gammal och bitvis naturskogsartad med rik förekomst av döda träd och lågor.

Skogen på Sunnerstaåsen domineras av mager hedartad barrskog med till största delen gammal och grov tall. I åsens västra kant finns en geologiskt bildad åsgrop som bildar en blöt sänka med öppna kärrliknande ytor och alsumpskog.

Lilla Djurgårdsskogen består av barr- och blandbestånd med inslag av såväl planterad lärk, ek och silvergran samt av lövskog som präglas av mycket björk, grova ekar och täta hasselbestånd.

På några platser i reservatet finns öppna till halvöppna sandiga marker, bl.a. i Gälbogropen, i

vägslänten utmed Ultunaåsens östra kant, på södra och östra delen av Sunnerstaåsen samt i området vid Pustnäs.

Forn- och kulturlämningar

Inom reservatet finns olika kulturlämningar och historiska bosättningar. I Sunnersta finns ett järnåldersgravfält och inom Nántuna finns ett antal fornlämningar i form av gravfält, högar och härdar.

Forskning och undervisning

Kungsängen med omgivningar har lång tradition som objekt för vetenskapliga studier. På 1600-talet utförde Olof Rudbeck d.ä. naturvetenskapliga studier och under 1700-talet gjorde Carl von Linné och hans lärjungar exkursioner i området. Linnés utflykter följde åtta bestämda leder, Herbatationes Upsalienses, och som idag kallas Linnéstigarna. Två av dessa (Danmarksvandringen – Herbatio Danensis, och Ultunavandringen- Herbatio Ultunensis) passerar genom reservatet.

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och Uppsala universitet (UU) använder idag naturreservatet för forskning och undervisning. Området har under lång tid använts för forskning och undervisning av SLU i form av t.ex. försöksverksamhet med växter och djur, studier av mark- och vattenförhållanden samt fältvandringar i jordbruks- och naturlandskap.

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara områdets jordbruksmark, naturmark, vattenmiljöer och betesmark för forsknings- och undervisningsverksamhet,
- bevara och utveckla biotoper för ett rikt fågelliv och vattenorganismer genom att värna, utveckla eller anlägga olika vattenmiljöer,
- bevara och utveckla ett kulturpräglat landskap längs Fyrisån och Uppsalaåsen med värdefulla naturtyper för biologisk mångfald i vatten- och landmiljöer,
- bevara ett större sammanhängande tätortsnära friluftsområde och i samspel med övriga bevarandebestånd utveckla tillgängligheten och allmänhetens möjligheter till fritid och naturupplevelser inom området.

Mer specifikt är syftet att vårda, bevara samt utveckla området som innefattar ekosystem i jordbruksmark, Fyrisåns och Sävjaåns limniska miljöer med strandmiljöer, skogsbestånd samt sandiga åsmiljöer. Områdets värden för friluftslivet ska upprätthållas och utvecklas för frilufts- och fritidsaktiviteter samt pedagogisk verksamhet.

Syftet ska uppnås genom att:

- inte tillåta exploaterande verksamheter,
- säkerställa fortsatt hävd av odlingsmark genom åkerbruk, slätter och betesdrift,
- undvika användning av konstgödsel och bekämpningsmedel,
- restaurera, bevara och genom hävd upprätthålla strandängar och vattenmiljöer för fisk och andra vattenorganismer,
- bibehålla och hävda lundar, naturbetes- och slättermarker,
- sköta skogsbestånd för biologisk mångfald och friluftsliv,

Föreskrifter

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet beslutar även kommunen om föreskrifter för inskränkning i hur marken får användas (del A), vad ägare av mark inom reservatet förpliktigas att tåla (del B) och om rätten att färdas och vistas inom reservatet (del C) se bilaga 1. Förutom de uppräknade delarna har även föreskrifterna ett stycke om undantag från föreskrifterna (del D) där det bland annat står att åtgärder som krävs för normal drift, underhåll och skötsel av områdets anläggningar, eller för åtgärder som framgår av naturreservatets gällande skötselplan är tillåtet.

Föreskrifterna ligger till grund för de eventuella prövningar som miljö- och hälsoskydds nämnden kommer hantera samt för framtida tillsyn över reservatet.

Utöver föreskrifterna beskrivs den kommande skötseln av området i en skötselplan (bilaga 2).

Anna Nilsson
miljödirektör

Bilagor

Bilaga 1: Yttrande över förslag till beslut över bildandet av naturreservatet Årike Fyris

Handläggare
Emilia Hammer
018- 727 43 20

Datum
2018-03-27

Darienummer
2018-000874- NA

Plan- och byggnadsnämnden

Yttrande över förslag till beslut över bildandet av naturreservatet Årike Fyris

Remiss från plan- och byggnadsnämnden, dnr. 2018-0001 Remisstid: 19 februari-19 mars, förlängt till 27 mars 2018.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden är positiva till bildandet av det nya reservatet men har följande synpunkter på förslaget till beslut.

Föreskrifterna

När det gäller ledningsdragnings och anläggande av ny väg är föreskrifterna otydligt utformade. Det finns ett stycke som anger att bildandet av reservatet inte ska hindra nya ledningsdragningar. I samma stycke står det att ledningsdragningar ska tillståndsprövas. Under del A punkt 2 står det bland annat att gräva och schakta är förbjudet och punkt 9 anger att det är förbjudet att utan tillstånd anlägga en ny ledning. Eftersom det anges att ledningsdragningar är tillståndspliktiga men reservatsföreskrifterna inte ska utgöra ett hinder så behöver det framgå under vilka förutsättningar som tillstånd kan beviljas.

När det gäller anläggande av ny väg är det förbjudet i punkt A 4 men enbart tillståndspliktigt i punkt A 13. Både ledningsdragningar och anläggande av mindre vägar är vanligt förekommande åtgärder och det ska tydligt framgå av föreskrifterna om de är tillståndspliktiga, dispenspliktiga eller både och.

Nämnden är positiv till utformningen av föreskrifterna med en del (D) som förklarar vilka undantag som finns från föreskrifterna. Nämnden har dock synpunkter gällande några av undantagen.

Punkt D 8 handlar om att reservatsföreskrifterna inte ska utgöra ett hinder mot att utföra nödvändig kemisk bekämpning av jätteloka, parkslide eller annan art som påverkar naturreservatets syften. Nämnden anser att det är en olämplig punkt eftersom delar av reservatet ligger inom inre vattenskyddsområde. Enligt vattenskyddsföreskrifterna är det förbjudet att använda kemiska bekämpningsmedel inom inre skyddszon och dispens behöver sökas hos länsstyrelsen för undantag från skyddsföreskrifterna. Punkt D 8 bör därför tas bort.

Nämnden anser att föreskrifterna bör kompletteras med ett stycke om strandskyddet och hur vissa av de utpekade åtgärderna i skötselplanen och föreskrifterna kan komma att behöva prövas mot strandskyddslagstiftningen. Som exempel anger en av föreskrifterna (D 13) att de

inte ska utgöra ett hinder för att anlägga en brygga, fast anöringsplats för båt inom kommunens verksamheter eller friluftslivets intressen. Föreskriften bör kompletteras med en skrivning om att det gäller under förutsättning att strandskyddsdispens medges.

Skötselplanen

I skötselplanen finns ett avsnitt som handlar om tillsyn inom reservatet och beskriver att förvaltaren ska kontrollera att reservatsbestämmelserna efterlevs. I samma avsnitt beskrivs att miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet. För att inte skapa en osäkerhet omkring ansvarsfördelningen gällande reservatet bör avsnittet förtydligas.

Nämnden anser att det bör beskrivas och förtydligas i skötselplanen varför det gjorts en indelning med separata skötselzoner och skötselområden. Vad syftet är med uppdelningen behöver framgå tydligare. Skötselzonerna är indelade i A-H i texten men i bilaga 1, skötselkartan, återfinns inte indelningen med utmärkta bokstäver utan enbart utifrån beskrivande namn så som *Vatten- och sankmark*.

Ljudmiljön är viktig för upplevelsen av natur- och kulturmiljöområden och har stor betydelse för att nå flera av miljö kvalitetsmålen. När innerstaden förtätas och fler människor utsätts för bullriga miljöer är det extra viktigt att bevara områden med en god ljudmiljö. I Stockholms kommun och några andra kommuner i Stockholms län har man kartlagt områden med höga naturvärden och god ljudmiljö. Ett kartmaterial med promenadslingor som kallas *Guide till tystnaden* har tagits fram till områdena. Även Göteborgs Stad är med i ett innovationsprojekt kallat "tysta offentliga rum" med samma syfte. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att Årike Fyris kan utgöra ett område som erbjuder god ljudmiljö och efterlyser att den aspekten och värdet med området lyfts upp och beskrivs genom exempelvis en ljudkartläggning.

För miljö- och hälsoskyddsnämnden

Bengt Fladvad
ordförande

Susanna Nordström
sekreterare

Bilagor

Bilaga 1: Bildande av naturreservat Årike Fyris

Bilaga 2: Förslag till skötselplan för naturreservatet Årike Fyris